

РОЗДІЛ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

ВТРАТИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ:
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІLOSSES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AS A RESULT OF THE WAR:
CURRENT ISSUES OF ACCOUNTING AND REPORTING

У статті розглянуті основні проблеми, що існують в аграрному секторі України та які поглибилися внаслідок військових подій. Однією з нагальних проблем сільськогосподарського виробництва в світі є зростання рівня розораності земель. Україна при цьому має найбільший відсоток в Європі. Інтенсивне залучення земель у виробництво, відсутність належного контролю за використанням земельних угідь призводить до втрати родючого шару, що в свою чергу призводить до деградації ґрунтів. Повномасштабна агресія Російської Федерації значно поглибила цю проблему. З сільськогосподарського обороту вилучені значні площі земельних угідь, що перебувають на окупованих територіях. На деокупованих територіях звільнені земельні угіддя не можуть бути використані для сільськогосподарської діяльності, оскільки вони забруднені продуктами горіння нафтопродуктів, уламками знищеної військової техніки, великі площі заміновані. Для повернення сільськогосподарських угідь у виробництво необхідно здійснити цілий ряд меліоративних заходів, направлених на поліпшення стану ґрунтів. Перед підприємцями постає завдання організації проведення таких робіт, а перед державою – пошук джерел фінансування. Облікова служба підприємства покликана своєчасно і правильно відобразити витрати, пов'язані з проведенням відновлювальних ґрунтозахисних робіт та надати інформацію у фінансовій звітності. При цьому слід вирішити ряд облікових завдань, зокрема визначитись із характером робіт та джерелами їх фінансування. Актуальним є питання впливу витрат на виробничу собівартість сільськогосподарської продукції. Для правильного відображення понесених витрат необхідно застосувати нові підходи до облікового відображення витрат і формування собівартості продукції. Виникла необхідність повернення в облікову практику виокремленого відображення витрат підприємства від впливу надзвичайних подій. Потребує уваги фінансова звітність підприємства, яка повинна розкривати інформацію про витрати підприємства на подолання наслідків військових подій.

Ключові слова: сільськогосподарські угіддя, ґрунти, надзвичайні події, втрати від надзвичайних подій, витрати.

The article examines the main problems that exist in the agricultural sector of Ukraine and that have deepened as a result of military events. The urgent problem of agricultural production in the world is the increase in the level of plowed land. At the same time, Ukraine has the highest percentage in Europe. Intensive involvement of land in production, lack of proper control over the use of land leads to the loss of the fertile layer. This leads to soil degradation. The full-scale aggression of the Russian Federation has greatly deepened this problem. Considerable areas of land located in the occupied territories were removed from agricultural turnover. In de-occupied territories, freed land cannot be used for agricultural activities, because they are polluted by the products of combustion of petroleum products, fragments of destroyed military equipment, large areas are mined. To return agricultural land to production, it is necessary to carry out a number of remedial measures aimed at improving the condition of the soil. The business faces the task of organizing such works, and the state faces the task of finding funding sources. The accounting service of the enterprise is designed to timely and correctly reflect the costs associated with the implementation of restorative soil protection works and provide information in financial statements. At the same time, a number of accounting tasks should be solved, in particular, determine the nature of the work and the sources of their financing. The question of the impact of costs on the production cost of agricultural products is relevant. In order to correctly reflect the costs incurred, it is necessary to apply new approaches to cost accounting and forming the cost of production. There was a need to return to accounting practice the separate accounting of losses of the enterprise from the impact of extraordinary events. The company's financial reporting needs attention, which should reveal information about the company's expenses for overcoming the consequences of the war.

Key words: agricultural lands, soils, extraordinary events, costs, losses from extraordinary events, costs.

УДК 657

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.81-30>**Єрмолаєва М.В.**к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку
і оподаткування,
Полтавський державний аграрний
університет**Yermolaieva Maryna**

Poltava State Agrarian University

Постановка проблеми. Україна є однією з провідних аграрних країн, яка відіграє ключову роль в забезпеченні продовольчої безпеки світу. За даними Державного комітету статистики за 2021 рік площа сільськогосподарських угідь України становила 41,3 млн га, з них майже 29 млн га – рілля [16]. За даними Національної Академії Аграрних наук України майже 70% земель розорані та інтенсивно використовуються у виробництві. Й. Дорош зазначає, що рівень розораності земель

в європейських країнах значно менший і становить 30–35%, зокрема розораність угідь у Франції становить 36%, в Англії – 18%, а у США – 20% [12].

На це існує ряд причин об'єктивного і суб'єктивного характеру, зокрема, в Україні відсутня єдина державна політика з використання і охорони земель; чинна земельна реформа, внаслідок якої відбулася зміна власності на землю і, відповідно, відсутність належного контролю за використанням земель; відсутність науково-

обґрунтованих рекомендацій по використанню земель та регламентів у сфері землеустрою [12].

Ще однією проблемою аграрного сектору України є деградація земель. О. Корогод зазначає, що протягом останніх 130 років сільськогосподарські угіддя в Україні втратили близько 30% гумусу [17].

Зазначене коло проблем викликає з одного боку необхідність пошуку шляхів їх вирішення, а з іншого боку вдосконалення існуючих методів і прийомів обліку та розробку нових облікових підходів до відображення витрат, пов'язаних з відновленням земельного фонду та родючості ґрунтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аграрна сфера України є стратегічним напрямком економіки країни. Необхідність збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, зниження витрат на її виробництво не втрачає своєї актуальності. Проблемам обліку витрат в системі АПК присвячено наукові дослідження вітчизняних науковців та практиків. Так, О. Корогод наголошує на проблемі, пов'язаній з втратою ґрунтами України гумусу. Н. Кійко, О. Кушнірук, О. Рудько досліджують напрями вдосконалення відтворення земель, Л. Беседа, О. Голуб, С. Горай досліджують облікові процеси відображення витрат на поліпшення стану сільськогосподарських угідь, І. Замула, О. Шавурська та Л. Медведенко досліджують екологічні аспекти втрат земельних ресурсів України внаслідок війни і основні напрями покращення екологічної ситуації в країні. Це означає, що зазначена проблема є актуальною і потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення дискусійних питань щодо облікового відображення витрат на поліпшення стану земельних угідь, виокремлення витрат за їх напрямками та розробка пропозицій по формуванню собівартості продукції рослинництва з урахуванням змісту витрат і джерел їх фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Питання підвищення родючості ґрунтів та їх якості для України не втрачає своєї актуальності, а останнім часом проблема стала ще гострішою. В світовому аграрному виробництві при оцінці ґрунтів застосовують термін «деградація». Деградація ґрунтів – це «природний або антропогенно зумовлений процес спрощення будови й погіршення властивостей ландшафту, який негативно позначається насамперед на його вразливих компонентах – біорізноманітті, ґрунті, поверхневих і ґрунтових водах» [5].

Виділяють такі основні типи деградації ґрунтів:

- ерозія;
- забруднення;
- засолювання;
- опустелювання;
- заболочування;

– виснаження землі в результаті її тривалого використання [5].

За чотири останніх десятиріччя майже 40% площ під оранкою втратило свою продуктивність, а в Україні на кінець 2021 року майже 20% орних земель зазнали деградації [6].

Повномасштабна агресія російської Федерації зумовила появлення ще одного типу деградації ґрунтів – забруднення ґрунтів вибухонебезпечними предметами та продуктами горіння нафтопродуктів. За висновками експертів розмінування і очищення сільськогосподарських угідь до стану, придатного для використання, може тривати до 10 років. Військові дії призвели до значних втрат в аграрному бізнесі. За даними USAID сума прямих збитків, завданих аграрному сектору України становить 40 млрд. дол. [2]. Тільки за три перші місяці війни екологічні збитки України склали близько 200 млрд. грн. Крім того, активні воєнні дії на території України призвели до катастрофічного забруднення 200 тис га внаслідок замінування, наявності залишків боєприпасів, розливання нафтопродуктів [17].

Станом на березень 2023 р. згідно інформації Державної екологічної інспекції, сума збитків, завданих екології України внаслідок війни, становить 1902 млрд. грн., в тому числі збитки внаслідок забруднення довкілля військовими відходами становлять 44,37%, а забруднення ґрунтів нафтопродуктами у 17 разів перевищує допустимі концентрації [11].

Зазначені проблеми призвели до необхідності проведення комплексу меліоративних робіт на деокупованих територіях. Згідно ЗУ «Про меліорацію земель» від 14.01.2000 р. № 1389 меліорація земель – «це комплекс гідротехнічних, культуртехнічних, хімічних, агротехнічних, агролісотехнічних, інших меліоративних заходів, що здійснюються з метою регулювання водного, теплового, повітряного і поживного режиму ґрунтів, збереження і підвищення їх родючості та формування екологічно збалансованої раціональної структури угідь» [15].

Н. Голуб виділяє такі витрати, пов'язані з поліпшенням стану земельних угідь:

- витрати на очищення земель від забруднення та попередження деградації;
- витрати, пов'язані з усуненням негативного впливу діяльності людини;
- витрати на проведення меліоративних заходів;
- витрати на будівництво протиерозійних та гідротехнічних споруд;
- витрати на здійснення заходів, пов'язаних з очищенням ґрунтів від хімічного забруднення;
- витрати на проведення агролісотехнічних заходів [3].

В зазначеній ситуації виникає питання вибору вірного методу обліку витрат, пов'язаних з від-

новленням ґрунтів і об'єктивне відображення їх у фінансовій звітності. Сучасна облікова практика пропонує два методи обліку таких витрат, виходячи з того, чи суттєво буде змінена якість землі і хто саме буде проводити такі роботи.

Витрати, пов'язані з поліпшенням стану сільськогосподарських угідь можуть носити або капітальний або поточний характер. Капітальні витрати спрямовані на підвищення родючості ґрунтів на довготривалу перспективу, поточні – протягом найближчого часу.

Облік капітальних витрат на поліпшення землі ведуть відповідно до НПСБО 7 «Основні засоби». Відповідно до п. 5 НПСБО 7 до складу основних засобів входять земельні ділянки та капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом [13]. На відміну від витрат на капітальний ремонт, реконструкцію та модернізацію основних засобів, які в кінцевому підсумку збільшують первісну вартість об'єктів, капітальні витрати на поліпшення земель не збільшують вартість земельних ділянок, а обліковуються на окремому субрахунку і вважаються за окремий об'єкт обліку.

Згідно з Інструкцією по застосуванню Плану рахунків № 291 облік витрат, пов'язаних з проведенням меліоративних, осушувальних, іригаційних та інших робіт ведуть на активному субрахунку 102. Протягом періоду проведення відновлювальних робіт витрати відображаються по дебету рахунка 15 «Капітальні інвестиції», а після їх завершення і підписання відповідного Акту переводяться на субрахунок 102 за фактичними витратами [9]. З наступного місяця слід починати нарахування амортизації. Л. Беседа вважає, що при цьому слід застосовувати прямолінійний метод [1].

Слід зазначити, що на рахунку 15 відсутній окремий субрахунок для відображення капітальних витрат на поліпшення земель, тому вважаємо за необхідне включити в План рахунків субрахунок 156 «Капітальні витрати на поліпшення земель». Це надасть можливість виокремити витрати, які підприємство понесло на поліпшення стану земельних угідь.

Крім капітальних витрат підприємство може нести витрати некапітального характеру, пов'язані з поліпшенням стану земель, зокрема, культур-технічні витрати. До таких витрат можна віднести витрати на корчування дерев і чагарників, розчищення полів від каменів, уламків будівель і споруд та військової техніки, вирівнювання поверхні поля, тощо. Відповідно до Плану рахунків і Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств такі витрати відносяться до складу загальноновиробничих і відображаються на окремому аналітичному рахунку субрахунку 911. В кінці року такі витрати включаються у собівартість продукції рослинництва пропорційно сумі

прямих витрат на вирощування сільськогосподарських культур за мінусом вартості насіння.

Актуальності набуває проблема фінансування таких робіт. Є сподівання, що відновлювальні роботи будуть здійснюватися за рахунок репарацій і контрибуцій, які буде сплачувати країна-агресор, а також за рахунок конфіскованих активів, що належать країні-агресору, але отримання таких коштів може розтягтися у часі і є побоювання, що фінансування робіт буде здійснюватися за рахунок коштів самих аграрних підприємств з можливим подальшим їх відшкодуванням за рахунок коштів цільового фінансування з державного бюджету.

На думку автора при проведенні меліоративних робіт слід в першу чергу чітко визначитись з тим, що стало причиною деградації ґрунтів. Якщо деградація ґрунтів відбулась внаслідок впливу природних факторів, то витрати некапітального характеру можуть бути відображені у складі загальноновиробничих витрат з подальшим включенням їх у собівартість продукції. Якщо ж необхідність проведення меліоративних робіт викликана катастрофічним впливом воєнних дій на конкретній території, то такі витрати не повинні збільшувати виробничу собівартість продукції.

Витрати на проведення ґрунтовідновлення можуть бути відображені у складі витрат майбутніх періодів і обліковуватись на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» до моменту визначення джерела їх відшкодування. Після отримання коштів з державних цільових фондів або від переможеного агресора такі витрати можуть бути списані за рахунок визначених джерел.

О. Горай висловлює думку про те, що витрати, які підприємство здійснює для подолання наслідків військової агресії слід відносити до категорії надзвичайних і для їх обліку застосовувати окремий субрахунок 978 «Втрати від надзвичайних ситуацій» [4].

У фінансовій звітності слід передбачити відповідні статті для відображення інформації саме про витрати, які пов'язані з подоланням наслідків військової агресії. Наприклад, у ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» можна включити додаткову статтю «Витрати на відновлення ґрунтів, пошкоджених внаслідок військової агресії» у другому розділі активу під кодом 1171.

У Примітках до річної фінансової звітності можна передбачити додаткову статтю «Незавершені капітальні витрати на поліпшення земель» у третьому розділі «Капітальні інвестиції» під кодом 281 та розшифровку статті «Витрати майбутніх періодів» у розділі «Доходи і витрати». Це допоможе користувачу звітності отримати необхідну інформацію про втрати підприємства внаслідок війни і проаналізувати динаміку витрат за досліджуваний період часу [7].

Висновки з проведеного дослідження. Військова агресія поглибила процеси деградації ґрунтів України. Окрім природних факторів на погіршення якості сільськогосподарських угідь чинять суттєвий вплив воєнні події. Перед аграрними виробниками постає надскладне завдання – максимально швидко відновити виробництво на деокупованих територіях та не допустити втрат земельних ресурсів. Для визначення розмірів втрат необхідно напрацювати об'єктивні методи виокремлення витрат, понесених підприємствами на подолання наслідків війни і відродження родючості ґрунтів. Для цього можливе застосування синтетичного рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» для відображення поточних культуртехнічних витрат і включення у фінансову звітність додаткових статей, які будуть узагальнювати інформацію про розміри втрат аграрних виробників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

- Беседа Л.О. Відображення в обліку земель сільськогосподарського призначення та витрат на їх поліпшення. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/153.pdf> (дата звернення: 15.05.2023)
- Війна в Україні: збитки агросектору та перспективи їх відшкодування. *Агробізнес сьогодні*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/u-pravovomu-polit/item/25895-viina-v-ukraini-zbytky-ahrosektoru-ta-perspektivy-ikh-vidshkoduvannia.html> (дата звернення: 15.05.2023).
- Голуб Н.О. Класифікація та облік витрат на поліпшення земель сільськогосподарського призначення. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/klasifikaciya-ta-oblik-vitrat-na-polipshennya-zemel-silskogospodarskogo-priznachennya.html> (дата звернення: 15.05.2023).
- Горай О.С. Бухгалтерський облік зобов'язань та активів, що втрачено або пошкоджено в результаті бойових дій та окупації державних територій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 69–77. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2018/15.pdf (дата звернення: 18.05.2023).
- Деградація ґрунтів. *SuperAgronom. Головний сайт для агрономів*. URL: <https://superagronom.com/slovník-agronoma/degradaciya-gruntiv-id20241> (дата звернення: 18.05.2023).
- Деградовані ґрунти або чому чверть земної поверхні непридатна для землеробства. URL: <https://latifundist.com/reportazhy/149-degradovani-runti-abo-chomu-chvert-zemnoyi-poverhni-nepri-datna-dlya-zemlerobstva> (дата звернення: 18.05.2023).
- Єрмолаєва М.В., Тютюнник С.В., Дугар Т.Є. Надзвичайні витрати: відображення в обліку і звітності. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 67. С. 223–227. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/67_2022/41.pdf (дата звернення: 18.05.2023).
- Замула І., Шавурська О. Стратегічні напрями відновлення екологічної безпеки поліського регіону в післявоєнний період. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. Vol. 7. № 1. URL: s-journal.com/is/article/view/139/81 (дата звернення: 20.05.2023).
- Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. : Затв. Наказом МФУ від 30 листоп. 1999 р. № 291. Дата оновлення 29 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 20.05.2023).
- Кийко Н.М., Кушнірук О.М., Рудько О.М. Напрями вдосконалення відтворення земель: робочий проект культуртехнічних робіт. *Сучасна землевпорядна наука: сьогодні та перспективи розвитку*: матер. міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 березня 2020 року. Білоцерківський НАУ. С. 49–53. URL: https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/zbirnik-tez-suchasna-zemlevporiadnauka_11-12.03.20.pdf (дата звернення: 26.05.2023).
- Медведенко Л. Екологічний тероризм РФ в Україні – збитки за даними Держекоінспекції. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/26/ekologichnyj-teroryzm-rf-v-ukrayini-zbytky-za-danymyderzhhekoinspekciyi> (дата звернення: 26.05.2023).
- Національна Академія Аграрних Наук України. Науково-методичний і координаційний центр з наукових проблем розвитку АПК України. URL: http://naas.gov.ua/news/?ELEMENT_ID=7434 (дата звернення: 26.05.2023).
- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. Наказом МФУ від 27 квіт. 2000 р. № 92. Дата оновлення 29 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» : Закон України від 31 бер.2020 р. № 552-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
- Про меліорацію земель : Закон України від 14 січ. 2000 р. № 1389. Дата оновлення 7 трав. 2022 р. № 2079. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
- Статистичний бюлетень «Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай». Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm (дата звернення: 26.05.2023).
- Через війну третина українських земель втратила свою якість. *LANDLORD*. 10 грудня 2022. URL: <https://landlord.ua/news/cherez-viinu-tretyna-ukrainskykh-zemel-vtratyla-svoiu-iakest/> (дата звернення: 26.05.2023).

REFERENCES:

- Biesieda L.O. Vidobrazhennia v obliku zemel silskogospodarskoho pryznachennia ta vytrat na yikh polipshennia [Display in accounting of agricultural lands and costs for their improvement]. Available at: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/153.pdf> (accessed May 15, 2023).

2. Ahrobiznes sohodni. Viina v Ukraini: zbytky ahrosektoru ta perspektyvy yikh vidshkoduvannia [The war in Ukraine: damages to the agricultural sector and prospects for their compensation]. Available at: <http://agro-business.com.ua/agro/u-pravovomu-polii/item/25895-viina-v-ukraini-zbytky-ahrosektoru-ta-perspektyvy-ikh-vidshkoduvannia.html> (accessed May 15, 2023).
3. Holub N.O. Klasyfikatsiia ta oblik vytrat na polipshennia zemel silskohospodarskoho pryznachennia [Classification and accounting of costs for the improvement of agricultural land]. *Oblik i finansy APK: osvittii portal*. Available at: <https://magazine.faa.org.ua/klasifikaciya-ta-oblik-vitrat-na-polipshennya-zemel-silskogospodarskogo-pryznachennya.html> (accessed May 15, 2023).
4. Horai O.S. (2018) Bukhhalterskyi oblik zoboviazan ta aktyviv, shcho vtracheno abo poshkodzheno v rezultati boiovykh dii ta okupatsii derzhavnykh terytorii [Accounting of liabilities and assets lost or damaged as a result of hostilities and occupation of state territories]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 2, pp. 67–77. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2018/15.pdf (accessed May 18, 2023).
5. SuperAgronom. Holovnyi sait dlia ahronomiv. Dehradatsiia gruntiv [soil degradation]. Available at: <https://superagronom.com/slovník-agronoma/degradaciya-gruntiv-id20241> (accessed May 18, 2023).
6. latyfundist. Dehradovani grundy abo chomu chvert zemnoi poverkhni neprydatna dlia zemlerobstva [Degraded soils or why a quarter of the earth's surface is unsuitable for agriculture]. Available at: <https://latyfundist.com/reportazhy/149-degradovani-runti-abo-chomu-chvert-zemnoyi-poverhni-neprydatna-dlya-zemlerobstva> (accessed May 18, 2023).
7. Yermolaieva M.V., Tiutiunyk S.V., Duhar T.Ye. (2022) Nadzvychni vytraty: vidobrazhennia v obliku i zvitnosti [Extraordinary expenses: reflection in accounting and reporting]. *Infrastruktura rynku*, vol. 67, pp. 223–227. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/67_2022/41.pdf (accessed May 18, 2023).
8. Zamula I., Shavurska O. (2023). Stratehichni napriamy vidnovlennia ekolohichnoi bezpeky poliskoho rehionu v pisliavoienni period [Strategic directions of restoration of ecological security of the Polish region in the post-war period]. *Journal of Innovations and Sustainability*, vol. 7, no. 1. Available at: s-journal.com/is/article/view/139/81 (accessed May 20, 2023).
9. Ministerstvo finansiv Ukrainy (1999). Instruksii po zastosuvanniu Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii [Instructions for applying the Plan of accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (accessed May 20, 2023).
10. Kyiko N.M., Kushniruk O.M., Rudko O.M. (2020) Napriamy vdoskonalennia vidtvorennia zemel: robochyi proekt kulturtekhnichnykh robit [Directions for improvement of land reproduction: working project of cultural and technical works]. *Suchasna zemlevporiadna nauka: sohodennia ta perspektyvy rozvytku*: Mizhnar. naukovo-praktichna konferenciya (Bila Tserkva, March 11nd-12rd, 2020). Available at: https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/zbirnik_tez_suchasna_zemlevporiad_nauka_11-12.03.20.pdf (accessed May 26, 2023).
11. Medvedenko L. (2023) Ekolohichniy teroryzm RF v Ukraini – zbytky za danymy Derzhkoinspetsii [Ecological terrorism of the Russian Federation in Ukraine – damages according to the State Inspection]. Available at: <https://armyinform.com.ua/2023/03/26/ekologichnyj-terorizm-rf-v-ukrayini-zbytky-za-danymyderzhkoinspetsiyi> (accessed May 26, 2023).
12. Natsionalna Akademiia Ahrarnykh Nauk Ukrainy. Naukovo-metodychni i koordynatsiinyi tsentr z naukovykh problem rozvytku APK Ukrainy [National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine. Scientific-methodological and coordination center for scientific problems of the development of the agricultural industry of Ukraine]. Available at: http://naas.gov.ua/news/?ELEMENT_ID=7434 (accessed May 26, 2023).
13. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2000). Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 7 «Osnovni zasoby» [National regulation (standard) of accounting 7 «Fixed assets»]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (accessed May 26, 2023).
14. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo umov obihu zemel silskohospodarskoho pryznachennia : Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine «On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the terms of circulation of agricultural land»]. № 552-IX vid 31.03. 2020. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text> (accessed May 26, 2023).
15. Pro melioratsiiu zemel: Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine «About land reclamation»] № 1389 vid 14.01. 2000. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text> (accessed May 26, 2023).
16. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2022). Statystychni biuleten «Posivni ploschi silskohospodarskykh kultur pid urozhai» [Statistical bulletin «Sown areas of agricultural crops under harvest»]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm (accessed May 26, 2023).
17. LANDLORD Cherez viinu tretyna ukrainiskykh zemel vtratyla svoiu yakist [Due to the war, a third of Ukrainian lands lost their quality]. Available at: <https://landlord.ua/news/cherez-viinu-tretyna-ukrainiskykh-zemel-vtratyla-svoiu-iakist/> (accessed May 26, 2023).